

FELSEFE DÜNYASI

2019/ YAZ/ SUMMER Sayı/Issue: 69

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, Süreli ve hakemli bir Dergidir.

ISSN 1301-0875

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) *Felsefe Dünyası*'nın Danışma Kurulu/ Hakem Heyetinin doğal üyesidir.

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ

Editör/Editor

Prof. Dr. Celal TÜRER

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. Celal TÜRER (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. M. Kazım ARICAN (Yıldırım Beyazıt. Üniv.)

Prof. Dr. Gürbüz DENİZ (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. Mustafa ÇEVİK (Ankara Sosyal Bilimler Üniv.)

Doç. Dr. Necmettin Pehlivan (Ankara Üniv.)

Dr. Öğr. Üyesi M. Enes KALA (Yıldırım Beyazıt Üniv.)

Felsefe Dünyası yılda iki sayı olmak üzere Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve Tubitak/Ulakbim tarafından dizinlenmektedir

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is Published Biannually. It is indexed by Philosopher's Index and Tubitak/Ulakbim since 2004

Adres/Adress

Necatibey Caddesi No: 8/122 Kızılay-Çankaya / ANKARA PK 21 Yenişehir/Ankara

Tel & Fax : 0312 231 54 40

www.tufed.org.tr

Fiyatı/Price: 50 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No / Account No:

Vakıf Bank Kızılay Şubesi | IBAN : TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Dizgi / Design: Emre Turku

Kapak Tasarımı / Cover: Mesut Koçak

Baskı / Printed: Tarcan Matbaası

İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 34 35-36 (Pbx) Fax: 0 312 384 34 37

Basım Tarihi : Temmuz 2019, 600 Adet

PROF. DR. NECATİ ÖNER'DE DİL ŞUURU

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 69, Yaz 2019, ss. 35-52.

Hakemleme: 20.05.2019 | Kabul: 10.06.2019

Necmettin TOZLU*

Giriş

Değerli hocam Necati Öner, insanlığı, hizmetleri, çalışkanlığı, düşünce ve kültür dünyamıza katkıları, felsefemize getirdiği ufuk, kattığı damar, bizatihi problemlerimizi düşüncenin örsüyle dövmesi, yoğurması, çözümler sunması, yıllarca bu meydana bıkmadan usanmadan çabalar sarf etmesi ve daha nice gayretleri itibarıyla bir mesul, dahası Dede Efendi'nin tabiriyle: “Bir mert kişidir”. Dede Efendi, “mert ona denür ki aç a nev rah” der. Gerçekten de mütevazılığı, sükûneti, sabrı, sevgisi, fikir üretimi, düşünce ve felsefeyi problemlerimize uygulaması, felsefe yapması, özgünlüğü ile nice nev rahlar açmıştır.

Ben bunlardan sadece dilimiz üzerine sarfettiği görüşleri ele almaya çalışacağım. Hocamızın dil hassasiyeti gerçekten övgüye değerdir. Bu yüzden dil üzerinde sık sık durur. Meseleyi felsefi bir derinlikte ele alır, tenkit ve tahlil eder, önemli çözümler sunar. Bütün bunlar onun felsefe yapmaktaki maharetinin ve mesul bir münevver, düşünür oluşunun bir sonucudur denilebilir. Şüphesiz Öner, aynı zamanda milletine, bu milletin değerlerine bağlı, milli ve toplumsal meselelerimize duyarlı bir mümin, bir muvahhittir. Bir yazımda Hocamızı “*Felsefeyi Güzelleştiren Adam*” (Tozlu, 2016, s. 558-564) olarak tavsif etmeye çalışmıştım. Gerçekten o, fikirleriyle, düşünceleriyle, yaşayışı ile pekçok gönüle girdi ve onları çelmesini, birleştirmesini bildi, Allah'tan bol bol bağış ve mağfired dileyelim. Bizleri de rahmet ve faziletinden nasıpdar kılmasını niyaz edelim. Âmin.

* Emekli Öğretim Üyesi, Bayburt Üniversitesi Rektör Başkanlığı, Prof. Dr., ntozlu@yahoo.com.

Bizlere düşen gerçek değerlerimizi tanımak, bilmek, tanıtmak ve takdir etmektir. Onları geleceğe, gençliğe nakletmek, haklarında bir şuur kazandırmaktır. Bu, çağımızda çok önemlidir. Çünkü doğrudan bir milletin değerler dünyasıyla, yani varoluşu ile ilgilidir. Şüphesiz birliklilik, güç ve gelişme dolayısıyla var olma ancak bunlarla mümkündür.

Düşüncede, tefekkürde derinlik, inançta, idealde birleşme yoksa nasıl millet olunabilir? Yahut bunu sağlayıp devam ettirebilecek güce nasıl erişilebilir? Şu halde gücün ve birlikliliğin dinamizmi, sözü edilen değerlerin oluşturduğu mânevî yapıdır. Bu yapı, bu stok bize, varoluşumuza dair çok önemli ilkeler de verir: değer verme, değer biçme, ölçü olarak yerli ve milli değerleri alma. Hâlbuki Müslümanlar için takriben dört asırdır ölçü Batı, Batılı değerler ve dünya. Değil batıcı, sekülerist aydın, Müslüman Türk aydınının bile pek çoğunda böyle bir mantık cari. Böyle bir yolun, usulün sömürge toplumlarında geçerli olduğu şüphesiz bilinmektedir. Buna rağmen tercih edilişi, hem de asırlardır sorgulanmadan tercihi düşündürücüdür. Bu yol kısaca gücü meşrulaştırma, ona teslimiyet ve kendini inkârdır. Güngör, bu tavra sosyal psikolojide “*saldırğanla özdeşleşme*” adı verildiğini ifade eder. Kısacası ıslahat hareketleri ile başlayıp, Cumhuriyetle devam ettirilen bu tavır, cemiyetimizin tüm değerler sisteminin çöküşünü getirmiştir. Bu yüzden din, dil kültür, örf ve bu iklimde boy atan fedakârlık, merhamet, kendini adama, feragat, mütevazılık vs. gibi pek çok milli değer inşasını önceleyen, canlı-diri bir karşı oluşla çöküş, bunalım hali, yaşayan toplumları sağıltılabileceğine inanıyorum.

Öner'in değerlerimize dönük bakışını, buna dayalı gayretini bu manada değerlendiriyorum. Onun böyle bir inşada dili öncelemiş olduğu açık. Öner'in tercihinde isabet ettiğine de inanıyorum. Öyleyse Öner'e göre dil nedir?

Dil Nedir?

Öner, eserlerinde, makalelerinde yeri geldikçe dilimize ilişkin tahliller, değerlendirmeler yapar. Bazen doğrudan, bazen de kültür, zihniyet, bilgi, kavram vs. gibi meseleleri ele aldığı dolaylı olarak değinir. Nihayet o dili çeşitli yönleriyle inceleyen yazılarını bir kitapta toplar. *DİL ÜZERİNE*. (Eser, Divan Kitap yayınlarından çıkar. Ankara, 2013- 2. Baskı). İncelememize esas olan eser, Öner'in bu kitabıdır.

Öner dili sadece bir iletişim yahut mirası aktaran vasıta olarak görmez. Felsefi olarak dile bakar. Dil, varlığı, var olanları tanımada önemli bir rehberdir. Varolanlara nüfuz etme, bilinmeyeni ortaya çıkarma, bilinir kılma,

bilinenler alanına taşıma dil sayesinde. Aslında varolanlar tabii bir düzen içerisinde (cinsler- türler şeklinde). Bu durum Aristo'dan beri bilinmektedir. İşte, tanıma-bilme, bilinmeyi-tanınmayı yakalayıp bu tabii sistem içindeki yerini göstermektir. Bu yolla yapılan bilinmeyen-varolanın genel niteliklerini belirlemedir. Bilinmenin asgari ve zorunlu şartıdır bu. Teferruat, genel niteliklerin belirlenmesi böyle bir işlemde sonradır.

Diğer taraftan var olanları temsil eden, adlandırarak tanınır kılan dilin kelimeleri de böyle bir sistem içerisinde. Her iki sistem yani varolanların ve dilin sistemleri bir mütakabiliyet içerisinde. Kelime aileleri, varolanların cins-tür ilişkilerine tekabül eder ve onların anlaşılır kılınmasını sağlar. Kaldı ki varlığa nüfuz etmeyi sağlayan, düşünmenin yönü de varlığın tabii düzenine göre cereyan eder. Mesela bilinmeyen kavranılışı, varolanların sisteminde yakınlık sırasına göre olur. Bu süreçte, çağrışım en önemli rolü oynar. Bilindiği üzere çağrışım kelimelerle yapılır. İşte bu kelime ve kavramlar uygun, doğru çağrışımı yaptırabilecek yapı ve nitelikte ise çağrışım doğru olur; değilse yanlış ve karmakarışık olur. Dolayısıyla tanıma-bilme böyle bir duruma bağlı olarak tecelli eder. Burada tüm bu ameliyenin dile bağlı olarak cereyan ettiği açıktır. Bu mânada Öner, G. Gusdorf'un, "*adlandırmak, hiçten çıkarıp varoluşa çekmektir*" değerlendirmesini aktarır. Öner, insanın bununla yetinmediğini, ayrıca temel kavramlar oluşturarak aynı özellikleri taşıyan fertleri bunların altında topladığını ifade eder. Bireyler bu yolla anlam kazanır ve değerlendirilir. Düşünmenin böylece yolu da açılmış olur. Çünkü düşünme temel kavramlar yoluyla olur. Aristo'nun, "*bireyin bilimi olmaz, tümelin bilimi olur*" sözünün anlamı budur. Tüm bu tür ameliyeler, aynı zamanda dilin de işlenip geliştirilmesini sağlar (Öner, 2013, s. 65-66, 75). Buradan tabii olarak dil-düşünce ilişkisine geçebiliriz.

Dil ve Düşünce

Dil ve düşünce arasında sıkı bir ilişki vardır. Öyle ki insanı diğer varlıklardan ayıran temel özellik olarak her zaman dile işaret edilmiştir. İnsanın "zoon, logon ve ekhon" olduğunu ifade eden Antik Çağ tanımlaması da konuşmaya, dile dayanır. "*Burada logon logosla ilgilidir*". Logos kavramı da hem söz, dil hem de düşünce, akıl demektir. Böylece Logos'ta dille düşüncenin iç içeliğini görüyoruz. Demek ki, Antik Çağ'da dil ile düşünce böylece aynılaştırılmıştır (Akarsu, 1998, s. 36-37). Öner, bu ilişkiyi kısa ve özlü bir şekilde önemli birkaç dilci-felsefeci bağlamında tartışır. Dilin mi, düşüncenin mi önce olduğunun tartışmalı olduğunu vurgular. Couturat'ın, "*fikirlerin arasındaki ilişkilerin incelenmesinin dilin incelenmesinden önce gelir*" görüşünü aktarır. Yani mantık, linguistiğe takaddüm eder. Burada, düşüncenin önceliği vurgulanır. Başka

bir görüşte ise dil, düşüncenin olmazsa olmazı olarak serdedilir. Thomasius ve Hamann böyle düşünür: Dil olmazsa akıl olmaz. Yani dil düşüncenin bir aleti değil, onu yaratan şeydir (Öner, 2013, s. 22-24, 50-51).

Öner, böyle bir tahlille asıl varmak istediği amacın önemine vurgu yapmaktadır. O da şu: Bir toplumun, ülkenin gelişmesi, güçlenmesi, çağdaşları arasında saygın bir yer etmesi gücü nispetindedir. Çağımızda gücü bilim ve teknoloji temsil ediyor. Bu iki temel değer de tefekkürün eseri. Ülkemizde hala tartışılır Batı'nın neliği. Batı, aslında tefekküre dayalı bir oluşumdur. Asıl alamet-i farikası tefekkürdür. Yani onu Batı yapan haslet. Bu, halen tarafımızca bütünüyle anlaşıldığı kanaatinde değilim. Değerli âlimimiz Fuat Sezgin de bu hayati meseleye yoğunlaşır. Tezini bilim üzerine kurar: *Bilim ve Şahsiyet*. Buna bir ömrü adar. Ama başarır. 18 ciltlik *Arap İslam Bilimleri Tarihi* böyle bir anlayışın eseri olarak vücut bulur. Şahsiyetin buradaki payı şudur: Taklidi terk edip, medeniyetimizin Hz. Peygamber (sav)'den başlayarak kurucu bilim ve tefekkürde temel şahsiyetlerini bilmek. Öner, dil ve düşünce ilişkisi üzerinde dururken bu genel çizgi üzerindedir. Düşünceyi sağlayan, verimli kılan, yaratıcı düşünceyi kuran, geliştiren bir dilin yapabilirliğini önceler. Hassasiyetle bu mesele üzerinde durur. İlla ki bilim ve teknolojiyi var edebilecek zengin, gelişmiş düşünceyi, tefekkürü üretebilen bir dilin inşası. Mevcut dile böyle bir ufuk, böyle bir seviye kazandırmak. Bunu anadille yapabilmek. İcat, yaratıcılık, derinlik, günümüz bilim ve felsefi yaratıcılığını, bunların kavram dünyasını ifade edebilecek bir dil. Bu yolda gayret sarf edilmeli ve bu üst düzey bilim ve tefekkür dilini geliştirmeliyiz. Bu hedefe ulaşılmadığında iğreti bir toplum ve millet olarak kalmanın ezikliği hep duyulacaktır. Tabii varlıkta kalınabilirse...

Dil, Kültür ve Şahsiyet

Dil, kültür ve şahsiyet birbiriyle iç içedir. Ve bu değerler millet olmanın temel belirleyicileridir. Dil hem bu üç önemli değerle hem de bilimden düşünceye, gelenekten günlük hayatın diğer tüm alanlarına kadar insan varlığının ilgili olduğu sahalarla ilişkilidir. Adeta insani faaliyetlerin dinamosu, ruhu dildir. Bu yüzden kültür ve kültür varlıkları da dile dayanır. Bilindiği gibi kültür esas itibarıyla insanın iki temel özelliğine dayanır. İlki soyutlama, tecrit gücü, diğeri de birlikte yaşama, toplumsallık. Şüphesiz bu iki gücün örgüsü de dille mümkündür. Bu yüzden olacak Humboldt (öl. 1859) dili, bir milletin kültür seviyesini gösteren en iyi araç olarak görür. Yazarın böyle bir değerlendirme yapması şarta bağlıdır: Ancak kendi diline, yani ana diline dayanan bir millet gerçek bir kültür yaratabilir. Dahası bir milletin bütün ruhi enerjisi dilde yoğunlaşmaktadır. Böylece dil, milletler için bir ayrıttır.

Onların karakterleri, kültürleri hatta dünya görüşleri dillerinde araştırılabilir, ortaya çıkarılabilir (Akarsu, 1998, s. 7, 80-81).

Şu halde dil, kültür ve şahsiyet, sağlıklı toplumlar ve milletler için ayrıştırılmaz bir bütün oluşturur. Ve illaki bu değerlerin millete yaslanması gerekir. Gerçek üretim sanattan iktisada ancak bu tür toplumlarda mümkün olur.

Öner, tam da böyle bir bağlamda dili ele alır. Dil, düşünce zaruri bir ilişki içindedir. Gelişmeleri de birbirine bağlıdır. Düşünce var olanlara nüfuz edip, yeni kavramlar kazanır, onları ifadeye kavuşturur. Bu, aynı zamanda dilin de zenginleşmesidir, kültürün de. Dil ve kültür geliştikçe de millet olma şahsiyet olma güç kazanır. Kültür Öner'de bilgi temellidir. En geniş anlamıyla insanın var olanlara nüfuzu, elde ettiği bilgiler ve bunlara dayanarak ortaya koyduğu eser ve davranışlardır. Burada esas olan varlık hakkında, varolanlar hakkında daha derin ve etraflıca bir teemmülle yeni bilgiler elde edebilmektir. Bunlar sayesinde eser ve davranış çeşitliliği kazanılır. Bilgilerin zamanla yığılımı, muhafazası ve aktarılmasıyla da kültürler gelişir, medeniyetler doğar. Bütün bu oluşumun dibinde dil ve düşünce yatar. Bilginin kavramlaşması, birikimi, iletişimi de dille mümkün olur. Bu dil, felsefe için de gerekli ve önemlidir. Açık, anlaşılır, mükemmel, çağrışımı zengin, en ince nüansları bile ifade edebilen bir kelime zenginliği ile bütün bunlar başarılabilir, güçlü bir felsefe yapılabilir. Bu da ancak tüm bu vasıfları kazanmış bir anadille olur. Haliyle anadile değer vermek, önemsemek, hoyratların elinde harcanıp gitmesine müsaade etmemek, onun yüksek bir dil oluşuna canla-başla çalışmak ülkenin, aydının ve hepimizin karşısında bir borç olarak durmaktadır. Kelime, kavram üretme o dilin mantığına, sentaksına yüz yıllardır, bin yıllardır süregelen dilin dünyasına göre olur.

Öner, bunu daha geniş bir perspektifte düşünür. Milli şuuru, milli zihniyet ile anadili arasında çok sıkı bir bağ vardır. Milli zihniyet değerler temelinde bir birliktelik, bir benimsemeyi, kabullenmeyi gerektirir. İlki, milletin devamlılığını, ikincisi kişiliği, kimliği oluşturur. Kimlik, ister fert, isterse millet açısından olsun özgünlüğü, diğerlerinden farklılığı ifade eder. Tüm bunların kaynaklandığı zemin değerler zeminidir. Değerler, nihayetinde yüklendikleri, ifade ettikleri anlamlar itibarıyla kavramlara, kelimelere, bunların kombinasyonlarına, yani dile, dille ifadeye indirgenebilir. Bunlar o toplumun, o milletin ta derinlerinden uzun yıllar boyu oluşarak gelişir. Bu yüzden o topluma hastır, başka dile çevrilmeleri dahi imkânsızdır. Mesela Türkçe'mizdeki gönül, yürek, muhabbet gibi. Ancak bunlar açıklayıcı cümlelerle anlamlandırılabilir. Bu yüzden meşhur dil felsefecisi Humbol-

dt: “Bütün dillerin sözcükleri, bütünde aynı kavramları gösterebilir bile, hiçbir zaman gerçekten eş anlamlı değildir” (Akarsu, 1998, s. 62) der. Yazar, bu görüşü ile bir hakikati dillendirir. Çünkü mesele algıda olup bitmektedir. Algı ise “şey”in kendisiyle olmaz. Aksine o şeyin, nesnenin ruhta haslettiği tasavvur üzerine olur. Hocam dahi bir münasebetle meselenin bu yönüne eğilir. Kelimeler, kavramların söz veya yazıyla ifadesidir. Kavramlar bilgi yumaklarıdır. Bilgiler, kavramların delalet ettikleri nesnelere, varolanların hakkında verilen hükümlerdir. Hükümler, insanların âlemi idrak, tanıma ve ifade edişleridir. Bütün bunlar hüküm verenin tutumu, dünya görüşü, dili çerçevesinde inşa edilir. Kavramların muhtevası, yüklenimi de o toplumun değerleri, tercihleri vs. sonucu oluşur. Şu halde bütün bunlarla kazanılan, inşa edilen ben, o toplumun benini, kimliğini oluştur. Onu, o yapar. Kendisi kılar. Başkalarından ayırır. Öner, buradan şu sonuca varır: *Bir toplumu millet yapan öğelerin başında dil gelir.* Anadilin kelimeleri de geçmişten miras kalan kültür dünyasından çağrışımlar yaptırarak birliktelik bilincini oluşturur. Dil, tefekkür ilişkisi irdelenmişti. Şunu ilave veya tekrar edelim ki, dil bütün yönleriyle de kültürü, toplumu, düşüncüyü geliştirmede de temel bir görev ifa eder. Gelişme, çağımızda bilim ve teknolojiye dayalıdır. Bu iki değerde tefekkürün eseri. Tefekkür hiç şüphesiz ancak gelişmiş, zenginleşmiş bir dille yapılabilir. Bu da kimsenin şüphesi olmasın ki anadile dayalı olmadıkça başarılamaz (Öner, 2013, s. 39-41, 49, 73). Bütün bunlardan sonra şahsiyeti kısaca şöyle tanımlayabiliriz: *Kendini tanımak, nereden geldiğini, nerede olduğunu, nereye varmak istediğini bilmektir.* Bütün bunlarla belirli bir misyon yüklenmiş olmanın da şuuru olmaktadır (Fazlıoğlu, 2016, s. 117).

Öner, burada iki hususa dikkat çeker: böyle bir anadile, yani ana dilimize ne kadar önem veriyoruz? Gerçekten önem veriyor muyuz, yoksa dilimiz üzerine oynanan onca oyuna seyirci mi kalıyoruz? Bu sorular bizi iki olguyu irdelemeye götürüyor: Dil şuuru ve “dil savaşları”.

Dil Şuuru ve “Dil Savaşları”

Bence işin merkezinde dil şuuru yer almaktadır. Gerek şartlar, gerekse toplum ve milletler açısından dil, ele alınan her meselede verecekleri nihai hüküm, önemli ölçüde onların dil hakkında edindikleri şuurun derinlik ve vüsatına bağlıdır. Dile dair şuuru, önce onu bilmeyi, derinliğine anlamayı gerektirir. Saniyen sevip yüceltmeyi. Güzelliklerini, inceliklerini ortaya koymayı. O dilde verilen eserlere hâkim olmayı. Mütefekkirler, sanatkarlar, halkın dil hazinesi, şairler dili nasıl kullanmışlar, onunla dünyalarını nasıl kurmuşlar? Bütün bunların benimsenmesi, kullanılması, dile getirilişi dil şuurunun derinliği nispetindedir. Dilin felsefi incelenmesinde söz sahibi fi-

lozoflar, *dili bir milletin özelliklerinin sadık aynası olarak görürler* (Sinanoğlu, 2002, s. 186). Bu mânada milli benliği, özelliklerini şuurlu bir şekilde kavrayıp, ifade edebilecek yetkinliğe ulaşmayan bir dilin mensubu milletler sürekli yabancı tesirlere açıktır. Mesele, böyle bir dilin şuurla işlenip geliştirilmesindedir. Bu derece bir şuur edinmedikçe dile dair söylenip yazılanların herhangi bir kıymeti harbiyesi yoktur.

Öner, böyle bir şuurun ancak anadille kazanabileceğine vurgu yapar. Çünkü milli bir zihniyet ancak o milletin değerlerini benimsemiş olmanın neticesidir. Millettin manevi varlığının, dünyasının şuurlu bir kabulü ile böyle bir donanım edinilebilir. Bu da belki, bin yılların örsünde dövüle gelen değerlerde tecelli eder. Her değer bir hükümdür. Kelamın yüklenimidir. Bunlar da dille muhafaza edilir ve aktarılır. Fertler böyle bir örgüde tüm yapıyı edinirler. Kavramları, kelimeleri, bunlar yoluyla kâinata bakışı, âlemin yorumu böyle bir aksta cereyan eder. Bu yapının kırılışı aynı zamanda dünya algısını da parçalar. Neticede fert ve toplumlar savrulur. Öner, henüz fertlerde toplumumuz açısından böyle şuurlu bir bilme henüz kazanılmadığını vurgular. Şu ifadeler onun: “*Dil ile ilgili söylediğim olumsuzluklar, toplumumuzda milli bir bilincin yeterince kazanılmamış olmasından kaynaklanıyor. Yapılan yanlışlardan, engellerden rahatsız olan yok*” (Öner, 2013, s. 57). Öner, işin önemli bir yönünün nemelazımcılığa, bir kültür bunalımına dayandığının şuurundadır. Henüz milli şuuru edinmediğimize dair Öner pek çok örnek verir. Çarşı pazar, iş yerleri bunların çoğu yabancı dille adlandırılmış. Eğlence mekânları, gıda-beslenme dünyası, tv reklamları kirlenmenin, dilimizin ne derece şuurunda olmadığımızın delilleriyle doludur. Dilinin şuurunda olmayan bir milletin yaşama şansı yoktur. C. Meriç’in dilinde bu hakikat şöyle serdedilir: “*Dilini kaybeden millet, yaşama hakkını çoktan kaybetmiştir*” (Meriç, 1992).

Öner, böyle bir felâketin de şuurundadır. O, anadilini kıran, Türkçe'nin gelişmesini engelleyen sebepleri de tahlil eder. Öyleyse bir nebze de “*Dil Savaşları*”na dokunalım.

Dil savaşları

Dil cephesinde tasfiyecilik yahut C. Meriç’in tabiriyle uydurmacılık adı altında verilen savaşların özü temel değerlerimizle birlikte, mesela dinle, tarihle, mirasla milleti yokluğa mahkûm etmeye dönüktür. Bu konuda üstadları konuşturmaya çalışacağım. C. Meriç gibi, N. Fazıl gibi. İşin temeli dilde tasfiyeciliğe dayanır. Meriç, yaratılanın “*dilsiz, davasız, mazarından kopan, atıye bağlanamayan bir nesil ve yarımı bekleyen trajedilerden habersiz sözüm ona bir entelijansiya*” olduğunu vurgular (Meriç, 1992, s. 308). İlave eder: “*Dil devrimi altı yüz yılı rafa kaldırdı ve tarihsiz bir memleket ibda etti*”.

Atasözümüz “*ot kök üstüne kurulur*” der. Ya insan! Mazisini, hafızasını kaybeden insan ne üzerine kurulur? Kim, hangi hakla bu milletin varlığı ile oynar? Maziden kopunca istikbalimiz olur mu? Fazlıoğlu önemli bir düşünürümüz, bilim tarihçimiz, “*mazi ancak gelecekte hedefleri olanlar için bir anlam ifade eder*” der.

Maziniz yok, geleceğiniz yok nasıl millet olabilirsiniz? Nitekim bir diğer filozofumuz N. Topçu, *milleti maziden hale akan bir nehir olarak tanımlar*. Kesintiye uğradığı müddetçe yoktur. Bu yüzden dille, değerlerle kimse oynayamaz. Hâlbuki bizde işler tam da tersi. Herkes dille oynar. Meriç, dil, beynimiz, yani “herkes beynimizle oynuyor” der. Ve bu sergerdelerin tek oyuncakları dil. Meriç, bu kuşağın peygamberi Ataç (!) “Fransa’da herhangi bir “tabac” garsonunun bildiklerinden bir hece fazlasını öğrenemeyen bedbaht, hasta ve haysiyetsiz Ataç” (Meriç, 1992, s. 299) diye vafş eder onu.

Sade Ataç mı? Değerlerimizle haysiyetsizce, haince uğraşanların hepsi aynı nitelenebilir hak ediyor. Necip Fazıl buna “Uydurma Dil Felaketi” diyor. Meseleyi yetkin bir şair, bir mütefekkir olarak derinliğine tahlil ediyor. Bunlara değinmeyeceğim. Sadece bir paragrafını alıyorum: “*Tıpkı kâinat gibi esrarı ve kanunları aranır, bulunur fakat uydurulmaz. Lisan ile kâinatın hiçbir farkı yoktur. Zira kâinatta ne varsa, karşılığı lisanda mevcuttur... Dil, kâinatın planıdır, kendi dışında bir kâinat ile değiştirilemez. Mecnunun her çeşidi görülmüştür ama böyle bir davaya “evet” diyeni görülmemiştir*” (Fazıl, 2015, s. 429).

Dilin yaşadığı serüven, dil inkılabı adı altında yapılan tasfiyeciliğe dayandığı için, öncelikle söz konusu meselenin irdelenmesi gerekir. Öner, dilde inkılabı olurlar. Meselenin sonradan çıktığından çıkarıldığına dikkat çeker. Ama konuya Cemil Meriç, Necip Fazıl ve benzerleri gibi bakmayınca tutarlı olunamaz. Öz Türkçe, üvey Türkçe vs. gibi nitelendirmelerin iler-tutar tarafı yok. Problem kaynaktan, kaynaklardan neşet eder. Teşhis olmayınca tedaviyi hak getire! Öner, ana dilin gelişmesini, güçlenmesini, dünya dilleri arasında yerini almasını ister. Konuya canla başla eğilir. Dilimizin gerçekten önemli, dünyanın sayılı dillerinden biri olduğunu sadece bizler değil, dilbilim adamlarının da tasdik ettiklerini aktarır. Ne çare ki Öner’e göre bizler fert olarak da millet ve devlet olarak da bunun farkında değiliz. Yeterli bir dil şuuruna sahip değiliz. Bunun belli başlı sebeplerini Öner şöyle sıralar:

Yabancı Dille Öğretim

Dil, sadece günlük ihtiyaçları karşılama seviyesinde kalırsa gelişemez. Dil, sesi ve ilmi kavramları karşılamakla zenginleşir. Ayrıca dilin yapısı- grameri gelişmeye müsait olmalı. Ne var ki bu özellikleri taşımasına rağmen

Türkçe yabancı dillerin tasallutu altındadır. İmparatorluk'ta Arapça, Farsça bugün de Batı dilleri, özellikle İngilizce Türkçe'nin yerine öğretim dili olarak ikame edilmek ve giderek yaygınlaştırılarak Türkçe sadet dışı bırakılmak istenmektedir.

Batıda milli diller Rönesans'tan sonra, bizde de 18. yüzyıldan itibaren dilimiz öğretim dili olmaya başlar. Öner, imparatorlukta konuşulan, bilim dili olarak kullanılan Osmanlıca'yı böylece sadet dışı bırakır. Hâlbuki Osmanlıca Osmanlı Türkçesidir, başka bir lisan değildir. Şüphesiz imparatorluk dili kendine mahsustur. Ulus-devlet penceresinden bakılarak sağlıklı değerlendirmeler yapılamaz. Her imparatorluk kurmuş millet böyle bir dille amel etmiştir. Dünyada kaç millete nasip olmuş imparatorluk kurma? Dolayısıyla o dil de bizim, bu dil de. Ona hücumlar art niyetli ve derinlikten yoksundur. N. S. Banarlı, bu açıdan Türkçe'nin daha Orta Asya'daki kuruluş asırlarında bile, öz dil değil bir imparatorluk dili (Banarlı, 1972, s. 27) olduğunu vurgular. Bunu iki önemli delile dayar. İlki, *“bir dilin doğuşunda, karakterinde, ananesinde ve dehasında başka dillerden alınan kelimeleri millileştirme hayatı ve kudreti varsa, artık o dili öz dil yapmaya kalkmak dili kendi tabiatında ve dehasında uzaklaştırmaktır ki bunu ancak cehaletin ve delaletin elleri yapar”* (agy). Diğeri de Türk milletinin kendini devlet ve iktidar olarak görevli sayması. Önemli dilcilerimizden büyük edip R. H. Karay, Birinci Dil Kurultayı'nda bir tebliği okur. O tebliğde: *“Ben Türkçe'nin ezeli bir aşığıyım”* diye başlar ve dili gördüğü bütün şekillerde sevdiğini ifade eder... Eski Babıali'nin süsü dilini de, Divan Edebiyatının güzelliğini de ve bugünkü Türkçe'yi de (Banarlı, 1972, s. 16-18).

Öner, yabancı dille öğretim yapılması hakkında ileri sürülen delilleri gerçekçi bulmaz. Aksine dili ve düşünceyi kısırlatıcı, engelleyici bulur. Yabancı dille yapılan öğretimde var edilen kavramlar o dille ifade edilir. Bu hem dilimizi hem de düşüncemizi darbeler. Sadece fen bilimleri yabancı dille öğretilsin iddiası aynı mahsuru taşıdığı gibi, çocukların zihin yapılıp yapılıp olmasında önemli çatışmalara da yol açar. Bilim ve teknolojinin üretilmesi ve geliştirilmesi terimlerin, kavramların Türkçe'de inşasına bağlıdır. Türkçe buna elverişli değildir iddiasına dayanılarak Türkçe ile bilim yapılamaz sonucunu çıkarma bilimsel temellere dayanmaz. Bu, Türkçe'yi küçük görme, benimsememe, yabancı dilleri üstün görme hastalığının bir sonucudur.

Sinanoğlu: *“Bilimin uluslararası olan yanı yöntemleridir. Ama hangi konuda araştırma yapılacağı, ne üzerine çalışılacağı yani bilimin amaçları millidir, toplumsaldır, kişiseldir”* (Sinanoğlu, 2002, s. 187) der. Nihayetinde bilimi o ülkenin, toplumun kültüründen, bilim adamının düşüncesinden, yönelimlerinden so-

yutlamak mümkün değildir. Haliyle, anadilinde bilim yapmayan toplumlar kendilerine özgü bilim ekolleri kuramazlar (Sinanoğlu, 2002). Değerli bilim ve düşünce adamımız bilim-dil ilişkisini teferruatı ile tahlil ettikten sonra Türkçe'nin pekçok özellikleri itibariyle tam bir bilim dili olduğunu ortaya kor. Sinanoğlu: “*Sonuç olarak yabancı dil ile bilim eğitimi Batı'nın Türkiye'nin geleceğini karartmak için pazarladığı dehşetli bir oyundur. Bu konu sağ-sol çekişmesinin ötesinde ulusal bir sorundur. Türkiye'nin kurtuluşu, Türkçe'nin kurtuluşuna bağlıdır. Bu amaçla Kültürel Kurtuluş Savaşı vermek zorundayız*” (Sinanoğlu, 2002, s. 196) düşüncesindedir.

Bütün akliselimin varacağı sonuç budur. Öner, daha farklı delillerle aynı sonuca varır. Pek çok okulun (ilk, orta, lise, üniversite) İngilizce öğretim yaptığı gerçeği bir gün “Türkiye”de öğretim dili İngilizce olsun teklifini getireceğinden endişe duyar. Hocamız bu endişesinde haklıdır. Bugün bu anlayış hayli yaygınlık kazanmıştır. Öyle ki, sanki teklife ramak kaldı. Anao-kullarında bile yabancı dil kendine yer bulduğuna, istenir olduğuna göre sömürge ülkesi miyiz sorusu akıllarda çakılı kalıyor. Öner, durumu tahlile devam eder. Yabancı dille öğretimin sakıncalarını ferdi ve toplumsal açıdan da ele alır. Ferdi bakımdan işin kelimeyi, sesi aştığını bir dünya görüşü kazandırmada odaklandığını vurgular. Bunun ferdi açıdan çok tehlikeli olduğunu düşünür. Bir başka dilin dünya görüşü içine giren fertlerin anadilde yaratıcı olamayacaklarını vurgular. Ayrıca bu hal, fertlerde derinliği önler, çatışmalara sebebiyet verir. Düşüncesini Prof. Dr. Necmi Uygur'un bir araştırması ile delillendirir. Uygur, “*Türk Dilinin Felsefesi*” adlı araştırmasında Türkçe ile Almanca'nın mukayesesini yapar. Dillerin farklı düşünme tarzlarının bulunduğunu gösterir. Şu sonuca varır: “*Türkçe düşünme biçimi, bazı önemli noktalarda Almanca düşünce biçimi ile taban tabana karşıt bir görünüm-de-dir*”. Böylece diller zaman zaman sebep oldukları çatışma dışında birbirlerinin imkânlarını sınırlamaktadır.

Öner, toplumsal açıdan da yabancı dille öğretimin pek çok mahsurunu sayar. Bilim, tefekkür, dil ve öğretim. Bir yapı oluşturur. Karşılıklı etkileşim halindedir. Toplumun gelişimi, seviye kazanmasını sağlar. Bilim ve tefekkürü kurar. Bilim ve yaratmayı getirir. Mirası teemmüle açar ve iletir. Bu ilişki sakatlanınca böyle bir verimlilik perdelenir. Ve o toplum duraksar, kendine, medeniyete katkılar sağlayamaz. Öner, başka sıkıntıları da dile getirir. Yabancı dille eğitim yapan okullarda eğitim seviyesi hayli düşüktür. Çünkü öğretim elemanlarının bir kısmı yabancı dili iyi bilmekte ama meslek bilgileri zayıf, diğer kısım ise mesleki yeterliliği iyi, yabancı dili yetersiz, böylece öğretimde istenilen kalite tutturulamamaktadır. Fırsat eşitliği noktasında da Öner söz konusu uygulamayı eleştirir. Kurumlar eleman alımlarında

yabancı dil barajı koyuyorlar. Elbette bir yabancı dille eğitim almış gençler tercih edileceklerdir. Türkçe eğitim almış, mesleki bilgisi yeterli elemanların böyle bir durumda mağdur oldukları açık. Peki, bu eşitsizlik niye?

Şüphesiz dili darbelemek suretiyle milletin geleceğini karartmak içindir. Nihayet Öner, anadilin bir milletin varlık şartı olduğunu vurgulayarak ona yönelik bütün karşı çalışmaların, faaliyetlerin milletin varlığına yönelik olduğunu ifade eder (Öner, 2013, s. 15-19, 26-38). Öner çareler üzerinde de düşünür. Bunların başında devletçe alınabilecek tedbirler gelir. Tedbirlerin başında ise, şüphesiz bir dil şuuru nasıl kazandırılabilir problemi yer alır. Dolayısıyla devlet ve dil eğitimine değinmeliyiz.

Devlet ve Dil Eğitimi

Öner, dil şuurunun okullarda kazanıldığını vurgular. Bu şuur, asıl ortaöğretimde verilir. Çünkü soyut düşünme yeteneği bu dönemde başlar. Bilimsel kavramlara aşinalıkta soyut düşünmenin kazanılması ile başlar ve sürdürülür. Dolayısıyla ortaöğretimin hem bu açıdan hem de değerlerin kazanılıp içselleştirilmesi açısından önemi büyüktür, vazgeçilmezdir. Bu şuur ileriki öğretim kademelerinde daha da işlenip geliştirilir. Böyle bir başlangıç milli kültürün kökleşip gelişmesini de sağlar. Bu, milli bilincin ve zihniyetin, haliyle bir toplumun millet olmasının da yoludur. Dikkat edilirse mânevî mirasın aktarım ve yüklenimi de ancak böyle bir bağlamda kazanılabilir. Hocamız, ailede verilecek dil dağarcığının okullar yoluyla işlenip şuurlu bir dil anlayışına kavuşabileceğine de işaret eder. Ortaöğretim, yükseköğretim diğer tüm dersler milli dil şuurunu verebilecek şekilde programlanmalı. Bugün okullar bir kenara, yazar ve düşünürlerimizin dahi Türkçe'yi iyi bildikleri bilinen bir gerçektir. Milli eğitimimiz bu alanda başarılı olamamıştır. Bunun delili, toplumdaki dil kirlenmeleri ve üniversite öğrencilerinin imtihan kâğıtlarıdır. Öner, dilin ihmali, geri plana atılması devletin vurdumduymazlığı yanında Türkiye'de milli bir dil şuurunun güçsüzlüğünden ileri geldiğini vurgular. Güçlü bir dil bilinci olsaydı çoğu olumsuzluklar uygulama alanı bulamazdı. Bir kamuoyu oluşur, hassasiyetine binaen belli başlı engeller kalkar ve bu olumsuzluklar yaygınlaşmazdı. Mesela halk kolayca ve isteyerek, özellikle esnaf, Marina Kids, Best of Giyim, The Caracas vs. gibi levhalar kullanabiliyor. TV tivi, NTV entivi, MR emar gibi İngilizce telaffuzu benimsiyor, istimal ediyor. Gazete, radyo, televizyon gibi yayın araçlarında teşvik edilen, benimsenen, yüceltilen hep yabancı dil.

Devlet, önce okulda, anaokulundan üniversiteye kadar yabancı dille öğretimi teşvik ediyor, destekliyor. YÖK (Yüksek Öğretim Grubu) yabancı dille yayını akademik yükselmede daha üst bir puanla değerlendirerek genç bi-

lim adamlarının Türkçe'yi değil, yabancı dili tercih etmelerini teşvik ediyor. Hele anaokullarında bir yabancı dil olarak İngilizce'nin öğretimini hoş karşılaması, hazm edilir gibi değildir. Öner bunu, yüz kızartıcı olarak niteler. Henüz anadili edinmemiş bir çocuğu İngilizce öğretime tâbi tutmak onun bütün dünyasını değiştirmektir, bu bir felâket. Böyle bir nesil, kendini hiçbir zaman Müslüman Türk'ün medeniyetine, dünyasına ait hissetmeyecektir. Hocamız soruyor: "Hangi memleketlerde yabancı dilde eğitim yapılır?" Kendisi cevaplıyor: "Şüphesiz hür olmayan, köleleşen sömürge ülkelerinde". Demek ki ülkeyi sömürgeleştirmeye gönüllü ne kadar ada yazar-çizer takımı (!) var. Bu, herhangi bir ülke için diğer tüm tehlikelerden daha korkunç ve daha vahimdir. Maksat, milli kültürü öldürüp, milli şuurun uyanmasını önlemektir. Öner, devletin yeteri kadar hassasiyet göstermediği kanaatinde. Kurumlarında Türkçe'nin en güzel şekilde kullanımını sağlayabilir. Bir "Dil Akademisi" açarak dilin bilime dayalı olarak tetkikini ve gelişimini kontrol altına alabilir. Dahası dil ile şu veya bu gerekçe ile oynamaya çalışanlara alacağı tedbirlerle fırsat vermez (Öner, 2013, s. 19, 57, 72, 80-84).

Devletin yabancı dille öğretimin ve yabancı dilin tarafında olduğu belli. Bu yeni değil. Tarihi pek eskilere gider. Sultan II. Abdülhamid dönemine gelinceye kadar yabancıların açtıkları misyoner okullarının sağlıklı bir dökümü bile devletçe malum değildir. Bu vahim süreç Sultan'ın müdahalesi Ahmet Zühtü Paşa'nın görevlendirilmesi ile aydınlatılır. Paşa okulların bir dökümünü verir: Protestan Amerikan okullarının mevcudu 413, azınlık okullarının ise 4547'dir. Ve bunların çoğu ruhsatsızdır (Tozlu, 2016; 149). Bu okullar ihtilalci yetiştirir. Okullarda Türkçe seçmeli dersler grubunda yer alır. Buna karşılık okullar ait oldukları ülkelerin dilinde öğretim yapmaktadırlar. Değil yabancı okullar, azınlık okullarında bile Patrikhane'nin emri ile Türkçe dersleri kaldırılır (Tozlu, 2016; 356). S. Benoit Lisesi 1585'te açılmasına rağmen Türkçe'ye ancak 1683'ten sonra programlarında yer verir (Polvan, 1956, s. 153).

"Avrupalılaştırmak, Avrupa'nın dilini öğrenmektir. Avrupa'nın dili nasıl öğrenilir? Papaz mektebinde... Kuruluşlarından bugüne tek bir hamiyetperver yetişmemiştir o mekteplerden" (Meriç, 1992, s. 300). Mahir İz, Sen Josef Koleji'nde edebiyat derslerine girmektedir. Mektebi tasvir eder. Mektep disiplini, öğrenci sayısı (her sınıfta 25'i geçmemektedir), laboratuvarları, müzesi, müstemilatı itibariyle mükemmeldir. Bahçesi cennet gibi. Her tür meyve, sebze yetiştirilir. Kümes hayvanları da. Kalamış koyunda bir rihtımı vardır. Fransız vapurları Bordo'dan şarap getirip oraya indirirler. Oradan mektebin ambarına kadar da de kovil hattı vardı (İz, 1990, s. 312). Bu tür okulların kuruluşuna izin veren irade, gerekir ki, kendi okullarını da böyle bir yapıda,

donanımda kurabilsin. Bunu yapamadığınızda felaketin kapılarını bizatihi açmış olursunuz. Bu okullarda kültürden, dilden, iktisadi konulardan, değerler dünyasından başlanır çalışmaya, giderek batılı dünya, hayat anlayışı ve millet olma şuuru kazandırılır. Genellikle dil ve din gibi değerlerle öğrenciler yüklenir. Kafalar ve kalpler öncelikle her tür ihtilal tohumlarının yeşerip boy atmasına müsait bir hale getirilir. Sonra tohumlar atılır.¹

Dilin ve dinin başlangıç noktası olarak alınması tesadüfi değildir. Bunlar millet olmanın temel değerleridir. Bu yüzden Robert Koleji'nin banisi Hamlin, "*Ermeni veya herhangi bir azınlığı millet yapmanın yolunun dilden geçtiğini*" vurgular. Nitekim Ermeniler üzerinde çalışmaya başladıklarında Ermeni dilinin işlenmesine gayretlerinin büyük bir hareket kattığını, çamur ve demir cevheri halinde buldukları şeyi [Ermeniceyi] altına çevirdiklerini" (Hamlin, 1893, s. 250) ifade eder. Neticede Ermeniler, okullarının diploma törenlerinde Ermeni Milli Marşı'nı okutup ülkemize ölüm naraları atabilecek bir yapı kazanırlar (Gates, 1940, s. 108-109).

Plan, proje aynı. Tarih de tekerrür ediyor. Önce Hristiyan milletler isyana hazırlanır, yüzyıllarca birlikte yaşadığı topluma, devlete düşman haline getirilir, Sonra da Müslümanlar. Böyle nice gayretler, çalışmalar, siyasi ve diplomatik oyunlarla Batılı dünyanın ve dillerinin bugünkü seviyesi hazırlanır. Tüm bunlarda devletin ve devlet aklının önemli payı vardır. Bu yaraya Oktay Sinanoğlu parmak basar. 1994'e kadar Amerika'daki Türk dernekleri bültenlerini Türkçe yayınlar. O yıl nerelerden emir alınmışsa Amerika'daki Türk Bilim Adamları Derneği toplantısında tüm konuşmacılar Murat Karayalçın hariç İngilizce sunum yaparlar. Hâlbuki Türkiye uzmanı Amerikalılar Türkçeyi gayet iyi bilirler. Geri kalanı ise zaten Türk. Peki, nedir bunun hikmeti? Sinanoğlu, "*utandım, sıkıldım, en ağırımaya gideni de bir ODTÜ şahsiyetinin Türklere karşı İngilizce konuşurken ne kadar kıvanç duyduğuyla ilgili gözlemim oldu*" (Sinanoğlu, 2002, s. 119-120) der. Daha da şahsiyet kırıcı olanını nakleder: Tansu Çiller başbakanlığı döneminde Japonya'ya gider. Japon devlet erkânıyla konuşacak. Japonya'da çok iyi yetişmiş Türkologlar var. Tercüman var. Tansu Hanım, "ben İngilizce konuşacağım" der. Japonlar bozulur, çünkü bu konuda çok hassaslar. Orada İngilizce eğitimi yok ve hiçbir zaman da olmamış... Japon Tanzimat'ı 1868'de başladı. Bizde 1839. Geçen asırda sadece bir kere bir Japon, "*bilim dili Japonca olmaz. İngilizce olsun*" demiş. Ertesi gün adam evinde ölü bulunmuş. Bir daha ses çıkmamış. Ve Japonya'da hiçbir şey hiçbir zaman İngilizce olmamış. Tansu Hanım, öyle bir ülkede İngilizce

1 Konu hayli uzun ve girift. Etraflıca bilgi için Prof. Dr. Necmettin Tozlu, "Eğitimden Felsefeye 3", "Osmanlı İmparatorluğu'nda Misyoner Okulları", "Kültür Ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar", "Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Eğitim Kurumları Ve Faaliyetleri" başlıklı incelemelere bakılabilir.

konusacağı mı diyor. Sonra da İlkokul çocuklarına sorar gibi soruyor: Hanginiz İngilizce biliyor? Bakanlar, iş adamları, birçoğu bilmiyor. Ama Tansu Hanım İngilizce konuşuyor (Sinanoğlu, 2002, s. 347-348). Bugünkü halimiz devlet cephesinden bütünüyle bu vakada aksediyor. Başka kelama ne hacet.

Sonuç

Ülke, millet söz konusu olunca düşünürün, aydının, felsefecinin en ön safta yer tutması gerek. Aydını, düşünürü olmayan nice davalar, nice toplumlar heder olup gitmişlerdir. Öner, bu bağlamda kendini sırf felsefi problemlere, felsefeye kapatmamış, milli meselelerle ciddi, bilime ve felsefeye dayalı olarak meşgul olmuştur. Bu anlamda, medeniyetten inanca, dinden dile kadar pek çok mesele yer alır gündeminde. Şüphesiz onun nazarında bu tür değerlerimiz arasında Türkçe'nin yeri sorgulanamaz bir önceliğe sahiptir. Bir mantık-felsefe profesörü olarak dili önemsemesi, varlıkla, varlıkta kalmakla irtibatını dillendirmesi, dikkatleri dil üzerine çekme gayretleri övgüye değerdir. Öner, tüm bunlarla millet olarak farklılığımızı, kültürümüzün, dilimizin, medeniyetimizin özgün olduğunu, böyle bir özgünlükle hayata, insanlığa, modern dünyaya çok farklı katkılar sağlayabileceğimizi ifade eder. Dolayısıyla insanlığın her parçası korunmalı, katkılar sağlanmasına imkân verilmelidir.

İnsanlık, gerçekten kültürlerin, medeniyetlerin korunup geliştirilmesiyle, her kültürün bağımsız olarak kendini var etmesiyle, diliyle, diniyle birbirini tamamladıkça var olur. Biri diğerini ezerek, yok ederek değil. Diğerini, ötekini ancak anlayarak bir arada var olunabilir. Batı dünyasının yaptığı gibi diğerlerini ezerek, dışlayarak hor görerek değil. İnsanı hür, sorumlu ve şahsiyetli kılma, eğitimin temel amacıdır. Kişilik, kendisi olarak var olmanın ve her tür özgür eylemin de kaynağıdır. Fert veya toplum olarak itibar görme de belirli bir kişilik kazanımıyla ilgilidir. Öner, bunun peşindedir. Kişilikli bir toplum ve millet. Vurgusu diledir, kültüredir. İnşa, diğer dünyalar karşısında ezilmeme, varlıkta kalma dille, değerlerle, kültürle oluşturulacaktır. Önemli bilim adamlarımızdan Fuat Sezgin (öl. 2018) de meseleyi hayli önemser. Ona göre, Türkiye'nin dil bilmeyişi aslında Türkçeyi bilmemesinin bir sonucudur. Kendi dilini bilmeyen bir kişi yahut toplum bir başka dili bilemez. Hakeza, bir başka dili bilemeyen de kendi dilini iyi bilemez. Haliyle böyle bir yapıda tefekkürün gelişmesi, inşası oldukça zordur. Burada önemli bir ayrıntıyı vurgulamak gerekir: dil bilmek, öğrenmek alelade bir konuşmayı, tercüme yapmayı demek değildir. Mesele onu çok aşar. Tefekkür, o dilin mantığını kavramakla, o mantıkla düşünmekle ilgilidir. Bu da derinleşmenin, tefekkürün ancak hakkıyla ana dille yapılabileceğini ortaya kor.

Öner, tüm bunların görmezlikten gelinmesine, devletin vurdumduymazlığına doğrusu hayret eder. Devlet, toplumu, insanların tabiatını değiştirme yerine, onları tanıma imkânlarını geliştirmekle meşgul olsaydı, eminim bu tür problemler söz konusu edilmezdi. Öner, yazdıklarının, işaret ettiği hususların gündem olmasını, tartışılmasını ister. A. İnam'la bir mülakatında (İnam, 2011, s. 471): "Kimse kimsenin yazdığı ile ilgilenmiyor. Bir de bizim bir kompleksimiz var maalesef; bu Türk'tür, yerlidir, bahanesine sığınılıyor" der. Yani itibare alınmıyor, ciddi, özgün bir şeyler söyleyebileceğine ihtimal verilmiyor.

Böyle yaygın bir zihniyet şüphesiz önemli ölçüde şahsiyet kaybının bir sonucu. Tanzimat'tan beri tüm İslam dünyasının sorunu. C. Meriç, kendinden kalkarak söz konusu problemi irdeler. Üstad "Bu Ülke"yi 1974'te yazar. Hikâyesi şöyle: Cemil Meriç'in Paris'te edebiyat çevrelerinin uğrağı olan bir kahveye yolu düşer. Söz arasında kendisinin de yazar olduğunu söyleyince, "şimdiye kadar neler yazdın" sorusuna muhatap olur. Bir Dünyanın Eşiğinde (1964-Hint Edebiyatı) ve Saint Simon'u (1967) yazdığını söyler. Muhataplar, yani Fransızlar, "bunları biz de yazdık, yazıyoruz sen ülkene, ait olduğum, yaşadığın ülkeneye dair ne yazdın? Kültürüne, tarihine, sanatına vs. Meriç, mahcup, dönünce "Bu Ülke"yi yazar (Başaran, 2018, s. 7-9).

Bu açıdan bakarak Tanzimat'tan beri Türk aydınının alinyazısını iki kelimedede özetler: aldanmak ve aldatmak. Eli kalem tutan pek çok kimse, bu iki kelimeye meftundur. Bile bile aldanmaya ve aldatmaya teşnedir. Kola-ya, basite, nefse hoş a gidene tutkundur. Çevresinde olup bitenlere aldırma. Millet, ümmet, ezilenlerin çilesi, ıstırabı onu ilgilendirmez. Her şeyin bir aziz bahanesini bulur. Böyle bir aydın grubundan hemdert olmaları, problemlerimiz ile ilgilenmeleri, sesimizi, acımızı duymaları beklenemez. Bu yüzden bir gönüldaşlar, bir hemdertler çevresi oluşturmaya mecburuz. Ancak o zaman sesimiz yankı bulur.

Öner, sürekli dili geliştirmemiz gereğini vurgular. Bu doğru ama gelişmenin bir bütün olduğunu unutmamak gerekir. Kültürü, medeniyeti, örfü, geleneği, hukuk sistemi hülasa tüm hayat tarzı değiştirilmiş, Batı'ya yamanmış bir ülke bütün bunlarla derin ilişkileri olan dili tek başına geliştirebilir mi? Öner, dil ile ideolojinin ilişkisi üzerinde de yeterli ve etraflı bir şekilde durma gereği hissetmez. Hâlbuki bütün bu yapılanlar, dibinde ideolojik bir tercihe dayanır. O da 1839'dan beri başlatılıp sürdürülen ıslahat hareketleri ile ilgilidir. Masumane başlatılan ve devleti kurtarmaya yönelik addedilen bu tür hareketler nihayet bir sistem değişikliği ile neticelenir. Yapılan, dini bir nizamı, lâ dini bir yapıya inkılâp ettirmektir.

Bu iki hayat tarzı birbirine tamamen zıttır. Biri Kur'an merkezli bir "Tevhid" temelinde şekillenirken, diğeri nefis temelli bir "hürriyet"e endeksli liberal demokratik bir yapıyı esas alır. Bu iki sistemin insana, tabiata, kâinata ve Allah'a bakışı farklıdır. Dolayısıyla amaçları, ilişkileri, kavramsallaştırma güç ve yapıları farklıdır. Varolanları tanıma ve onlara muamele etmeleri de farklıdır. Temelde bütün bu oluşumu başlatan ve sürdüren saik de Batı karşısında yenilmiş olmamızdır. Bunun tefekküre dayalı doğru dürüst bir tahlilinin yapılması gerekirken, kolayca kaçılır galiplere benzemeye, onlar gibi olma fikrine sığınılır. Böyle bir inanç, hedef geçmiş tasfiyeyi getirir. Cumhuriyet'le bu tasfiye hareketi adeta bir tufana dönüşür. Eskiden kadimden, İslam'dan ne varsa atılır. B. Lewis'nin "elektrik süpürgesi ile süprülüp atılır" benzetmesi tam da böyle bir tasfiyeyi ifadelendirir. Böyle bir anlayışın neticesidir ki, inkılapçılar dünyanın hiçbir yerinde artık İslami herhangi bir iddianın dillendirilmemesi düsturunu benimser, ona ömürleri boyunca sadık kalırlar.

Böyle bir bağlamda ne dinin, ne dilin, ne de herhangi bir değer, geleneğin önemi kalır. Bu kırılma bir tufandır, önüne kattığını alıp götürür. Bugünkü problemlerimizin asıl sebepleri böyle bir yıkıcılıkla, tufanla, reddi mirasla gelir. Bütünüyle bu oluşumu tahlil şu incelemenin sınırlarını aşar. Ne var ki bu arka plan anlaşılmadıkça, sağlıklı bir araştırmaya tabi tutulmadıkça din, dil, kültür, medeniyet, gelenek, iktisat, siyaset, milliyet vs. gibi temel değerler, yapılanmalar hakkıyla anlaşılabilir, onların dolayımında baş veren problemler de gerçek çözümlere kavuşturulamaz.

Öz

Prof. Dr. Necati Öner'de Dil Şuuru

Ülkemizde aydın, özellikle Batıcı aydın Tanzimat'tan beri kendi dünyasına düşman ve onu tahrip meşgul. Sürekli hor gördüğü, sataştığı bu dünyanın dinamikleri: Dini, dili, kültürü, sanatı, geleneği vs. Hâlbuki millet ancak bu dinamikler sayesinde millettir. Bu dinamiklerin tahribi ve bunlarla oynama bir milletin kökünden sökülüp atılması demektir. Asıl aydın, düşünür, bilim adamı tüm bu olup bitenlerde kendi payını arayandır. Zaafların kaynaklarını keşfeden ve irdeleyendir. Prof. Dr. Necati Öner, bu manada tüm bu olan bitene nüfuz eden, tahribatın boyutlarını ve amacını gören bir düşünürümüz, filozofumuzdur. O, aksine milli değerleri, kültürden dile felsefeciliğinin ve mantıklılığının harikulade dünyasında ele alır, tahlil eder, milli bünyedeki yerlerini, işlevlerini gösterir. Öner, dili önceler. Dil, onda bir milletin var oluşuyla, varlıkta kalışıyla doğrudan ilgilidir. Buna rağmen ne hikmetse yüzyıllardır ihmal edilir. Yabancı dillerin istilasına uğrar. Hele yabancı dille öğretim, ancak köle toplumlarında görülebilecek bir garabetir. Bu incelemede tüm bunlar Öner'in açısından ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Anadili, düşünce, devlet

Abstract

Prof. Dr. Necati Öner's Language Consciousness

The Intellectual people, especially Westernist ones in our culture have been enemies to their own world and occupied with damaging it since the Tanzimat Period. The dynamics of this world which they have been constantly patronizing and eventually bumped into are : Religion, language, culture, art, tradition, etc., However a nation owns his existence to these dynamics. Destruction and trying to terminate these dynamics, mean ripping off a nation from their root. Real intellectual, philosopher, scientist, who is seeking their part in all that is happening. Moreover, who has discovered and examined the resources of their weaknesses. Prof. Dr. Necati ÖNER is a philosopher and thinker who has noticed the dimensions and the purpose of the destruction that is penetrating to whole goings-on. He handles national values like culture and language in his marvelous world of philosophizing and logicism; analyze them and show their positions and functions in national texture. ÖNER give utmost importance the language. Language is directly related to the existence of a nation and its survival in his thinking. Despite this, the language has been neglected for centuries for some reason and foreign languages have invaded it. Especially formal education in a foreign language is a weirdness that can be only seen in slave communities. In this review, all these will be tried to be put forward from the perspective of ÖNER.

Keywords: Language, native language, thought, State

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Banarlı, N. S. (1972). *Türkçe'nin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Başaran, A. E. (2018). Umrandan İrfana. *Seferber*, 7-9.
- Fazıl, N. (2015). *İdeolocya Örgüsü*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Fazlıoğlu, İ. (2016). *Soruların Peşinde*. İstanbul: Papersense.
- Gates, C. F. (1940). *Not To Me Only*. İstanbul.
- Hamlin, C. (1893). *Among The Turks - My Life and Times*. Boston: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İnam, A. (2011, Ocak). Prof. Dr. Necati Öner ile Mülakat. (N. Öner, Röportaj Yapan)
- İz, M. (1990). *Yılların İzi*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Meriç, C. (1992). *Jurnal 1. Cilt 1955-1965*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öner, N. (2013). *Dil Üzerine*, İstanbul: Divan Kitap.
- Polvan, N. (1956). *Türkiye'de Yabancı Öğretim*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Sinanoğlu, O. (2002). *Bye Bye Türkçe / Bir Nev-York Rüyası*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tozlu, N. (2016). *Eğitimden Felsefeye 2*. Erzurum: Bayburt Üniversitesi Yayınları.
- Tozlu, N. (2016). *Eğitimden Felsefeye 3*. Erzurum: Bayburt Üniversitesi Yayınları.